



OPERAČNÍ PROGRAM  
LIDSKÉ ZDROJE  
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME  
VAŠI BUDOUCNOST  
[www.esfcr.cz](http://www.esfcr.cz)

## Koncepce vzdělávání k rodičovství a posilování rodičovských kompetencí v Prostějově

Zpracovaný Expertním týmem č. I  
v rámci projektu

### „Podpora procesu střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Prostějově“

(CZ.1.04/3.1.03/78.00053)

financovaný z prostředků ESF prostřednictvím operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a  
státního rozpočtu ČR

Zpracoval: David Bezdomnikov, vedoucí expertní skupiny

## Obsah:

1) Činnost expertní skupiny a složení .....	3
2) Návaznost na dokument Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Prostějově na období let 2011 - 2013. 5	5
3) Primární prevence .....	5
3.1 Popsaná problematika .....	6
3.2 Témata primární prevence .....	6
3.3 Současní poskytovatelé prevence na Prostějovsku, případně instituce zapojené do současného systému prevence .....	8
3.4 Vypracovaný návrh modelu spolupráce .....	9
4) Finanční gramotnost .....	11
4.1 Popis stávající situace .....	11
4.2 Zainteresané subjekty a jejich spolupráce .....	11
4.3 Vypracovaný návrh modelu spolupráce .....	12

## Úvodní slovo

Tato koncepce, věnovaná dětem a mládeži, rodičům, pedagogům, odborníkům i veřejnosti, si klade za cíl zmapování současné situace a návrhy případných zlepšení v níže uvedených kapitolách. Především je nutné si uvědomit, že níže popsání návrhy řešení či možné hrozby se týkají obrovského počtu lidí.

Dané návrhy tak musíme umět aplikovat na různé věkové skupiny, protože je nutné zaměřit se na všechny věkové kategorie. Tzn. od dětí předškolního věku, žáků a studentů až po rodiče a prarodiče.

Velmi podstatným problémem je také dlouhodobá udržitelnost přístupného a bezplatného základního vzdělání. Možná ještě vážnější je pak situace na trhu práce, zejména ve vytváření pracovních míst pro mladé vzdělané lidi, jejichž možnosti uplatnění jsou naprosto nedostatečné.

Tímto přístupem můžeme dosáhnout zlepšení celkové situace ve společnosti, protože jednotlivé věkové kategorie jsou spolu provázány a vymezením byt' jedné z nich může vést k ohrožení v podobě nefunkčnosti celého systému.

## 1) Činnost a složení expertní skupiny

Činnost expertního týmu započala v průběhu roku 2012. Prvotním úkolem tedy bylo vytvoření dostatečně multiresortního expertního týmu. Vzhledem k faktu, že pracovní skupina Rodina, děti a mládež je tvořena odborníky z většiny klíčových institucí věnujících se dětem a mládeži, oslovil vedoucí expertního týmu i většinu členů této skupiny, aby zabezpečil kvalitu práce a návaznost na činnost skupiny v oblasti střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb.

Další fází bylo oslovení odborníků z řad jiných institucí a mimo skupinu. Byli osloveni pedagogové, příslušníci policie, preventisté, dluhová poradci aj. Někteří z nich se pravidelně účastnili setkávání expertního týmu, jiní fungovali v úloze tzv. externích poradců, a to především u zjišťování současného stavu úrovně služeb, ale i odborných otázek. Prvotním úkolem bylo především definování nejaktuálnějších témat cílové skupiny, která se nevyznačují jistou typickou charakteristikou, především z důvodu širokého rozptylu jejich variabilit. Pokud bereme v potaz děti a studenty, nabízí se přirozeně téma primární prevence, jakožto jednoho z nejzákladnějších pilířů při předcházení vzniku problémů.

Členové pracovní skupiny často diskutovali o finanční gramotnosti a zadluženosti. Je to téma, které se prolíná všemi věkovými kategoriemi, etniky, a zasahuje tak celou rodinu, která má tvořit základ pozitivního životního statutu každého jedince.

Během práce na koncepci zaměřené na prevenci jsme využili zkušeností a znalostí nejen preventistů, pedagogů, ale i odborníků z jiných oblastí – oborů. U kapitoly věnované finanční gramotnosti se jednalo především o snahu udělat návrh takových opatření, která jsou reálná a pomohou zlepšit situaci právě v této problematice i s vědomím, že se jedná o problém celé současné společnosti a jeho promořenost je obrovská. Důvody vzniku těchto problémů leží výše, než jen na úrovni našeho města.

Vzhledem k tomu, že souběžně fungoval i druhý expertní tým v rámci pracovní skupiny Národnostní menšiny a cizinci, jsme po domluvě přenechali téma bydlení právě tomuto týmu. Jimi zpracovaná část byla konzultována mezi oběma expertními skupinami.

Seznam členů expertního týmu, kteří na koncepci spolupracovali.

Titul, jméno a příjmení	Organizace	Kontakt
<b>David Bezdomnikov</b> vedoucí expertní skupiny I	Sdružení Podané ruce, o. s., vedoucí oddělení adiktologických služeb	<a href="mailto:bezdomnikov@podaneruce.cz">bezdomnikov@podaneruce.cz</a> 777 916 278
<b>Bc. Michal Juryšek</b>	Koordinátor individuálního projektu <i>„Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“</i> MPSV - detašované pracoviště Olomouc, RCO Jeremenkova 40b, 772 00 Olomouc	<a href="mailto:michal.jurysek@mpsv.cz">michal.jurysek@mpsv.cz</a> ,
<b>Bc. Zuzana Bakalová, DiS.</b>	Fond ohrožených dětí, Prostějov	<a href="mailto:fod.prostejov@fod.cz">fod.prostejov@fod.cz</a>

<b>Mgr. Martina Tihlářová</b>	Člověk v tísni, o.p.s., terénní sociální pracovník SAS na Prostějovsku	<a href="mailto:martina.tihlarova@clovekvtsni.cz">martina.tihlarova@clovekvtsni.cz</a>
<b>Mgr. Jitka Ungermannová</b>	Obchodní akademie, Prostějov, učitelka Ma a IT	<a href="mailto:ungermannova@oapv.cz">ungermannova@oapv.cz</a>
<b>Ing. Aleš Michalec</b>	Obchodní akademie, Prostějov, učitel odborných předmětů	<a href="mailto:michalec@oapv.cz">michalec@oapv.cz</a>
<b>Kateřina Fejfarová</b>	Romodrom, o.s., koordinátorka programu pro sociálně vyloučené Romy v Olomouckém kraji	<a href="mailto:fejfarova@romodrom.cz">fejfarova@romodrom.cz</a>
<b>Mgr. Vlasta Recová</b>	Psycholožka, PPP (Pedagogicko psychologická poradna) OK Prostějov - Okresní koordinátorka primární prevence	<a href="mailto:vlastarec@volny.cz">vlastarec@volny.cz</a>
<b>Ing. Jitka Zapletalová</b>	Mateřské centrum Cipísek	<a href="mailto:jitka.zapletalova@centrum.cz">jitka.zapletalova@centrum.cz</a>
<b>Mgr. Jana Krejčí</b>	Zástupce ředitele, Dětský domov Prostějov	<a href="mailto:zvpscech@pvskoly.cz">zvpscech@pvskoly.cz</a>
<b>Mgr. et Bc. Marcela Trunečková</b>	Odbor sociálních věcí, vedoucí oddělení sociálně právní ochrany, Magistrát města Prostějova	<a href="mailto:marcela.trunekova@prostejov.eu">marcela.trunekova@prostejov.eu</a> ,
<b>PhDr. Monika Stejskalová</b>	Psycholožka	<a href="mailto:phdr.stejskalova@seznam.cz">phdr.stejskalova@seznam.cz</a> ,
<b>Mgr. Marek Grepl</b>	Sociální pracovník v Programu práce s klienty v konfliktu se zákonem ve Sdružení Podané ruce, o.s.	<a href="mailto:grepl.ambulance@gmail.com">grepl.ambulance@gmail.com</a> ,
<b>Bc. Klára Myšáková</b>	Sociální pracovnice Ambulance adiktologie, dluhové poradenství	<a href="mailto:Klara.mysak@gmail.com">Klara.mysak@gmail.com</a>

## 2) Návaznost na dokument Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Prostějově na období let 2011 - 2013

Díky tomu, že mnozí členové expertní skupiny zároveň působí i v pracovní skupině Rodina, děti a mládež, můžeme dobře reagovat na již zaběhnutý systém práce, a také na dříve vznikuvší střednědobý plán rozvoje sociálních služeb.

Tato koncepce je pak přímým výsledkem jednoho z opatření uvedené v tomto dokumentu. Konkrétně se jedná o opatření 3,1 - Tvorba koncepce vzdělávání k rodičovství a posilování rodičovských kompetencí.

Cílem této koncepce je posilování rodičovských kompetencí, redukce vzniku sociálně patologických jevů a posílení finanční gramotnosti občanů. Tato koncepce vzniká i na základě poptávky statutárního města Prostějov, protože podobný dokument zatím výrazně chyběl. Koncepce kompletuje i prvky několika dalších dílčích opatření (konkrétně 1.2, 2.1, 2.3 a 2.4), které se zaměřují na činnost zaměřenou na cílovou skupinu (tedy primárně na děti a mládež, potažmo celou rodinu). Právě proto jsme výrazně pracovali na tématu finanční gramotnosti a zadluženosti, které považujeme za hlavní rizikové faktory spojené s rodinnými krizemi.

## 3) Primární prevence

Tato kapitola si klade za cíl zmapování potřeb na poli primární prevence a možná doporučení, jak tuto oblast zlepšit.

Primární prevence je nejefektivnější a zároveň nejlevnější nástroj, jak předcházet vzniku sociálně patologických jevů. Nicméně i přes veškerou snahu není možné zvládnout a předejít všem potenciálním rizikům a zabezpečit působení na všechny mladé lidi, proto musí být plně funkční složky následné prevence.

Prevence by měla být poskytována v době, kdy mladý člověk ještě neprožívá situaci, na kterou se u něj preventivním působením chceme zaměřit. Je tedy třeba věnovat se všem potřebným okruhům (viz téma primární prevence) v průběhu dospívání v adekvátní míře a četnosti. Je zcela průkazné, že nejefektivnější je věnovat se dětem v malých skupinách či třídách, ale i jednotlivcům, než pracovat s většími skupinami hromadně. Zároveň je třeba dodržovat kontinuitu tohoto procesu a nerealizovat pouze jednorázové akce bez možnosti další reflexe efektivity programu. Je nutné podporovat osvědčené poskytovatele, respektující a realizující moderní trendy prevence. Nedoporučujeme tedy jednorázové akce, kterých se účastní více tříd či snad škol dohromady, protože právě tyto akce se ukazují jako velice neefektivní.

Jako nástroje ke splnění cíle můžeme použít různé techniky. Mezi ně řadíme informativní besedy, zážitkové lekce, adaptační pobyty, techniky dramatické výchovy či arteterapie a další, dle možností a schopností lektorů a také dle specifik dané třídy. Jedním z klíčů k úspěchu je pak i interaktivnost programu a míra zapojení se posluchačů do programu.

Výsledkem je eliminace či redukce vzniku těchto jevů ve společnosti, které často vedou k silné sociální exkluzi.

### 3.1 Popsaná problematika

Prevence v ČR je momentálně na sestupné tendenci intenzity jejího poskytování. Ačkoli je možné najít kvalitní poskytovatele, aplikovat moderní trendy a věnovat se široké škále témat, konečným problémem nakonec zůstává finanční aspekt, který má kritický dopad na celkovou efektivitu samotné prevence.

Školy nemají takový objem finančních prostředků, který by zabezpečil kvalitní programy či aktivity pro širší část žáků, či studentů. Prevence se pak často používá jen jako reakce na již vzniklý problém, což popírá celkovou logiku prevence.

### 3.2 Témata primární prevence

Tato kapitola slouží jako „katalog“ jednotlivých témat, se kterými je třeba v rámci komplexního přístupu pracovat. Některá z uvedených témat přitom nemají prozatím potřebnou podporu. Děje se tak z několika důvodů – podceňování problematiky, nedostatečná prezentace v médiích, anebo také popíráním faktu, že se může konkrétní problematika vyskytovat v hojnější míře.

Expertní tým si stanovil jeden z dílčích cílů, jímž bylo zmapování všech sociálně patologických jevů ohrožujících mládež, a především také hledání vhodných poskytovatelů programů zaměřených na prevenci těchto témat. Smyslem tohoto mapování bylo nalézt vhodný model fungování prevence na Prostějovsku.

#### **Návykové látky**

Téma návykových látek patří mezi jeden z nejzásadnějších pilířů primární prevence. Základním cílem je pracovat s mladým člověkem tak, aby došlo k oddálení prvotních experimentů s jakoukoli návykovou látkou do co nejpozdějšího věku. V ideálním stavu pak zamezit takovému experimentování úplně. V případě již vzniklého rizikového chování se pak snažíme o minimalizaci dalších rizik a práci s motivací jednotlivce. Zmíněné téma je vysoce aktuální i vzhledem k tomu, že neustále roste nabídka různých typů drog a klesá věková hranice, kdy děti začínají s drogami experimentovat. Narůstá riziko rozsáhlejší celkové destrukce osobnosti a rychlejšího vzniku závislosti.

Prevenci je nutné uzpůsobovat vzhledem k věku dětí a zaměřovat se na témata legálních drog (cigarety a alkohol), nelegálních (v místních podmínkách především THC a pervitin) a také pracovat s tématem závislosti, trestně-právní zodpovědnosti, apod.

V současnosti realizováno Sdružením Podané ruce, o.s.

#### **Rasismus a xenofobie**

Téma je v současné společnosti velice aktuální. Smyslem preventivního programu zaměřeného na rasismus by měla být výchova k vzájemné toleranci mezi různými rasovými etniky, respektem vůči kulturním a náboženským odlišnostem jednotlivých subkultur či menšin, a také podpora komunikačních dovedností a odstraňování možných příčin strachu „z neznámého“. Zároveň je nutné pracovat jak s majoritou, tak i s minoritou v tématech začleňování se či respektování obecných kulturních a sociálních norem ve společnosti.

Tématu se věnují školní osnovy v předmětech občanská a rodinná výchova, individuální aktivity jiných institucí.

## **Gambling a hazard**

Svou podstatou jedna z nejstarších závislostí, která se do popředí dostává v posledních letech především díky rozvoji heren a internetových portálů určených k hraní po internetu. Jedná se tedy o hrací automaty, ruletu, sázení na sportovní zápasy, ale také například reálné i internetové hraní pokeru, které zažívá neskutečný boom. V této situaci je nutné pracovat s impulsy, které lidi vedou ke hraní, informovat před možnými dopady (ztráta sociálních vazeb, zadluženost, psychické obtíže) a hledat adekvátní náplň volného času. V současnosti nerealizováno.

## **Šikana**

Šikana je vysoce rizikový jev objevující se (nejen) ve školském prostředí. Pracuje se jak preventivně, tedy s omezením vzniku tohoto jevu, tak i s třídami (či jinými kolektivy), kde se již šikana vyskytuje. Ideální je pracovat se třídou i individuálně s jednotlivci, nejlépe ve spolupráci s pedagogy. Častými preventivními nástroji jsou nácviky komunikačních technik, asertivního chování, podpora spolupráce a tolerance. V neposlední řadě je to nabídka kvalitního trávení volného času.

Tématem se zabývají především pedagogové ve třídách a částečně i preventivní programy Sdružení Podané ruce, o.s. Specificky se šikanou pracuje pedagogicko-psychologická poradna.

## **Kyberšikana/nebezpečí internetu**

Internet je další prostor, ve kterém moderní populace tráví hodně ze svého studijního, pracovního i volného času. I v něm pak můžeme pozorovat vznik novodobých sociálně patologických jevů, které se vyznačují především horší detekovatelností. Typickým jevem je kyberšikana, kde se navíc může měnit profil útočníka a oběti. Nepřímo může být podporována velkým počtem dalších osob.

Cílem preventivního programu internetových nebezpečí by mělo být i podvědomí o nebezpečích kyberstalkingu (pronásledování cíle – např. neustálým posíláním mailů, sms, kontrolováním profilu na sociální síti, zjišťováním informací apod.), kybergroomingu (Cílem kybergroomera je navázání kontaktu s dítětem za účelem reálného setkání, které může mít i sexuální či násilnický podtext.) a nadužívání sociálních sítí či počítačových her.

V současnosti realizováno Sdružením Podané ruce, o.s., Policií ČR a projektem E- bezpečí pod záštitou Univerzity Palackého v Olomouci.

## **Poruchy příjmu potravy**

Preventivní program určený nejen pro dívky, ale i chlapce je zaměřený především na uvědomování si vlastního těla a získání informací o rizicích spojených s tímto rizikovým chováním. Moderní mládež se vyznačuje tím, že velice dbá na svou image a vzhled. Mediálně glorifikovaný obraz štíhlých žen a silných mužů pak může i u relativně mladých dětí způsobovat chybné sebepojetí vlastního těla a svého začlenění do skupiny. To může vést k sebedestruktivnímu honu za dokonalou postavou a krásou i přes značná fyzická rizika. Tento jev je často spojený (a způsobený) šikanou založenou na negativním hodnocení fyzického vzhledu jedince.

V současnosti nerealizováno.



## Sex a přenosné choroby

Sex je přirozenou součástí lidského života a dospívání. Současná generace teenagerů se vyznačuje relativně brzkým sexuálním debutem a častější promiskuitou či sexuálními experimenty. Možnými riziky jsou pak ty fyzické (přenos pohlavních chorob, brzké otěhotnění, apod.), ale i ty psychické (nízká sebeúcta, složité navazování trvalých partnerských vztahů atd.) problémy. Preventivní programy je třeba uzpůsobit věku žáka, tak aby jim byl schopen pochopit, a zároveň aby nepůsobily odstrašivě.

S tématem pracují především pedagogové, nicméně konkrétněji koncipovaný program realizovaný externími odborníky chybí.

## Trestně-právní záležitosti/osobní bezpečnost

Převážně informativní besedy zaměřené na osobní bezpečnost (např. pravidla silničního provozu, apod.) a trestně-právní záležitosti (přestupky, vandalství, trestní odpovědnost, aj.). Realizováno Policií ČR a Městskou policií.

### *3.3 Současní poskytovatelé prevence na Prostějovsku, případně instituce zapojené do současného systému prevence*

- Policie ČR
- Městská policie – Skupina prevence MP
- Sdružení Podané ruce, o.s.
- Člověk v tísni o.p.s,
- Pedagogicko-psychologická poradna
- MC Cipísek
- Městská knihovna
- ICM
- Školy

Tyto organizace/instituce tvoří jakousi základní síť poskytovatelů služeb prevence. Existuje samozřejmě více institucí i s jejich specifickými nabídkami, které nabízí služby na Prostějovsku, ale v našem seznamu se neobjevují především z důvodu lokálního (Prostějov není jejich hlavní místo realizace), míry četnosti (realizují například jednorázovou akci ročně) a případně i nízkou kvalitou poskytovaných služeb.

Prioritou je fungování sítě mezi těmito subjekty a následná implementace výsledků této sítě do preventivního systému. Každá z výše uvedeného seznamu institucí je schopná facilitovat jedno či více z výše uvedených témat. Zároveň se jednotlivé subjekty mohou vzájemně informovat či vzdělávat o nových trendech v oblasti prevence. Vznik zařízení typu „centrum prevence“ na Prostějovsku není v současnosti reálný díky nedostatku finančních zdrojů, ale jeho činnost mohou nahrazovat právě tyto organizace.

### 3.4 Vypracovaný návrh modelu spolupráce

Je třeba, aby výše uvedená témata byla obsažena v nabídce programů pro všechny typy škol prostějovského regionu. V případě, že některé z nich obsaženo není, zvyšuje se riziko vzniku „díry v systému“ a pravděpodobný rozvoj daného sociálně patologického jevu. Expertní tým realizoval mapování nabídky programů prevence tak, že oslovoval jednotlivé poskytovatele. Výsledkem je zjištění, že v současnosti skutečně dochází absenci některých programů.

Konkrétně se jedná o témata **Gambling a Poruchy příjmu potravy**.

Tato témata se prozatím držela v ústraní medializovanějších témat (např. drogy či šikana), ale je evidentní, že se dotýkají čím dál většího množství dětí. Je tedy třeba zabezpečit realizaci programů určených těmto a případným dalším chybějícím tématům.

V rámci pracovní skupiny Rodina, děti a mládež proběhne hledání vhodného poskytovatele chybějících programů, jejich zahrnutí do systému prevence a jejich následná propagace (např. v novinách, na setkání metodiků prevence, apod.).

Pro téma gamblingu se nabízí možnost realizace ze strany Sdružení Podané ruce, o.s. Téma, poruch příjmu potravy, je relativně nové téma. Pro jeho realizaci je možné oslovit současné poskytovatele, případně navázat spolupráci s jinými institucemi (nabízí se například kontaktování sítě dětských lékařů).

Zmíněný seznam témat lze dále rozdělit i dle věku, kdy je třeba se daným žákům věnovat dle potřebnosti. Daný harmonogram je inspirací pro školy, kdy a jaký program dané třídě zabezpečit. Můžeme tento seznam nazývat „ideálním programem primární prevence Prostějov“. Při ideálním stavu, tedy dodržení tohoto harmonogramu, můžeme docílit situace, kdy mladí lidé v našem městě budou mít kompletní dávku informací a vědomostí nutných k tomu, aby se mohli úspěšně bránit tlakům moderní společnosti, potažmo všem výše zmíněným tématům. To nemusí vést k eliminaci výskytu těchto jevů, ale minimálně k jejich redukci, což můžeme považovat za jeden z cílů prevence.

Třída	Navrhovaný program
1. – 3. třída ZŠ	Osobní bezpečnost, dopravní
4. – 5. třída ZŠ	Rasismus a xenofobie, šikana
6. – 7. třída ZŠ	Drogy (legální, THC), poruchy příjmu potravy, internetové závislosti a nebezpečí
8. – 9. třída ZŠ	Drogy (tvrdé drogy), gambling, finanční gramotnost
1. – 2. ročníky SŠ	Drogy, gambling, finanční gramotnost

Nejpalčivějším problémem primární prevence jsou finanční prostředky. Úbytek financí získávaných od státu je značný. Objem poskytovaných financí nestačí školám ani poskytovatelům

prevence. Nastává situace, kdy je třeba za tyto programy platit, pokud nejsou hrazeny nějakým projektem. To vede k přirozenému příklonu k levnějším nabídkám, které mnohdy nesplňují požadavky na kvalitu programu, neboť školám šetří finance. Objevují se programy, které jsou věnovány celé škole, případně jednorázové besedy. Tyto formy prevence se dlouhodobě ukazují jako neefektivní.

Dalším cílem je tedy zabezpečit finanční prostředky jak pro školy, tak i pro poskytovatele. Možné zdroje financování jsou především MŠMT, Olomoucký kraj, statutární město Prostějov, různé nadace (např. pomozte dětem, nadace Albert, Vodafone aj.), které však nezaručují pravidelný přísun dotací.

Zároveň je třeba více ukotvit celý systém prevence v Prostějově. Jedná se o pravidelné setkávání metodiků prevence (již funguje), lektorů (poskytovatelů) prevence v rámci školících seminářů případně oborových minikonferencí. Tyto semináře probíhaly již v minulém roce a setkaly se s velkou podporou ze strany metodiků prevence i odborné veřejnosti.

Je tedy evidentní, že prevence jako taková je holistické téma, spojující mnoho různých odborníků a věnující se širokému spektru dětí, mladých lidí, jejich rodičům, ale i pedagogům a veřejnosti. Tento systém vyžaduje plánovanou koordinaci, propagaci a zároveň udržitelnost i v případě, že nějaký ze subjektů nebude schopen dále fungovat v tomto systému. Zástupci škol pak často neví, na koho se v případě poptávky po daném programu obrátit. To často vede k tomu, že nedojde k naplnění potřeb a požadavků školy, žáků a studentů.

Opatření za účelem zlepšení propagace:

### **Tvorba nabídkového katalogu primární prevence**

**Nabídkový katalog** by měl obsahovat seznam výše uvedených poskytovatelů prevence včetně kontaktů a případných referencí a zároveň i základní informace o nabízených programech – jejich obsahu, ceně, formě poskytování a možnostech další spolupráce (např. bezplatné poradenství pro pedagogy, realizace vzdělávacích seminářů, apod.). Každý z poskytovatelů zpracuje i informace o konkrétních sociálně-patologických jevech, jež budou součástí jejich nabídky. Informace slouží především pedagogům, aby mohli co nejlépe vybrat vhodný program pro jejich školu, případně i konkrétní třídu a zároveň se orientovat v současných směrech prevence.

Tento katalog bude určen k distribuci do škol i jiných institucí, které pracují s mládeží (např. dětské domovy, domovy mládeže apod.).

### **Koordinace preventivních programů na Prostějovsku**

Pro efektivní koordinaci preventivních programů na Prostějovsku je třeba zintenzivnit komunikaci a koordinaci všech zainteresovaných subjektů – tedy poskytovatelů i pedagogů. V ideálním případě by bylo dobré doplnit i o zástupce samosprávy (například zástupce města) a spojit vize preventivistů s vizemi města. Nejvhodnějším modelem by mohla být koordinace ze strany okresního metodika prevence za podpory jednotlivých poskytovatelů. Při pravidelných setkáváních, v minimálním rozsahu 2x ročně, by se mohly reflektovat současné trendy v prevenci, aktualizovat nabídka preventivních programů ve městě a případně aktivně reagovat na změny. Začátek školního a kalendářního roku, by mohl být vhodný termín, neboť poskytovatelé jsou schopni domlouvat vhodnou strategii v poskytování prevence pro dané období.

Cílem těchto setkávání by byla podpora vzdělávacích akcí pro metodiky prevence za účelem zvyšování odborné kvalifikace těchto důležitých článků v systému.

## 4) Finanční gramotnost

### 4.1 Popis stávající situace

Z práce expertního týmu vyplývá, že dluhová problematika je problémem, který se prolíná skrze všechny různé typy služeb. Není problémem pouze určení cílové skupiny na základě věku či etnika. Ze statistik vyplývá, že míra zadluženosti českých domácností neustále vzrůstá. Jedná se o problém, který má hluboký dopad nejen na jednotlivce, ale i jeho nejbližší okolí, nejčastěji pak na rodinu. Se zadlužeností jsou proto spojeny různé další sociálně-patologické jevy (např. trestná činnost, užívání nelegálních látek, gambling, atd.), které mohou vzniknout jakožto důsledek zadluženosti, ale také to mohou být právě tyto jevy, které jsou spouštěčem a důvodem, proč se člověk zadluží. Většina sociálních služeb a institucí na Prostějovsku pak naráží na fakt, že dokáže pracovat s problémem či situací spadající do jejich specializace. Sociální služby pracují s dluhy spíše povrchně a většinou především odkazuje na jiné instituce. Bohužel se ukazuje, že kapacita těchto institucí není dostatečná a navíc se na „trhu služeb“ objevují i takové subjekty, jejichž hlavním cílem není pomoci klientovi, ale jeho ještě větší zadlužení.

Pokud se podíváme na podstatu celého problému, je ovlivněna mnoha faktory, které jsou spojeny se současnou dobou a problémy, na které je velice těžké hledat adekvátní odpověď či efektivní řešení. Jedná se o problémy celé společnosti (např. nedostatečné vzdělání a kvalifikace dlužníků, omezení možností pracovního trhu, apod.). V této koncepci spíše hledáme takové cesty a možnosti, které je možné realizovat, aby měly očekávaný pozitivní efekt na zvyšování finanční gramotnosti největšího vzorku populace. Zároveň je potřeba zaměřit se na redukci či alespoň stabilizaci míry zadluženosti místních obyvatel.

### 4.2 Zainterесované subjekty a jejich spolupráce

Dluhové problematice se věnují mnoho různých institucí v Prostějově, většinou ale spíše doplňkovou formou.

Lidé z Prostějova a okolí se mohou v oblasti dluhové problematiky obrátit na tyto organizace:

Organizace	Poskytované služby
Člověk v tísni o.p.s.	<ul style="list-style-type: none"><li>○ dluhové poradenství (<i>splátkové kalendáře, rodinný rozpočet</i>)</li><li>○ sepisování návrhů k soudu (<i>za asistence právního oddělení v Praze</i>)</li><li>○ doprovody (<i>exekutorské úřady, schůzky</i>)</li></ul>

	<p>s věřiteli – např. pokud jde o poplatky obci, nájemné...)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>○ insolvence</li> </ul>
O.s. Romodrom	<ul style="list-style-type: none"> <li>○ dluhové poradenství (splátkové kalendáře, kontakty s exekutory)</li> </ul>
SPES, Poradna pro dlužníky Olomouc	<ul style="list-style-type: none"> <li>○ Na telefonické objednání</li> <li>○ Nabízí kompletní nabídku služeb a pomoci pro dlužníky, nicméně kapacita služby je naprosto nedostačující, telefonické objednání je možné pouze jeden den v týdnu</li> </ul>
Studentská právní poradna při Univerzitě Palackého v Olomouci	<ul style="list-style-type: none"> <li>○ <i>Orientace v právní problematice dluhů</i></li> <li>○ (podle pravidel poradny trvá vyhotovení právní rady minimálně 1 měsíc, neposkytuje rady po telefonu, vždy je potřeba se objednat a přijet)</li> </ul>
Poradna při finanční tísni	<ul style="list-style-type: none"> <li>○ (spíše telefonické poradenství – nejbližší pobočky jsou v Ostravě a Šumperku), nabízejí konzultace konkrétních případům jiným organizacím</li> </ul>
Poradna při finanční tísni, o.p.s. na Odboru sociálních věcí MMPv, Školní ulice č. 4	<ul style="list-style-type: none"> <li>○ <i>Bezplatná služba, každou třetí středu v měsíci (pro občany ve finanční tísni v hrozící či existující platební neschopnosti nebo v exekuci a pomoc při podání návrhu na oddlužení)</i></li> </ul>

Nejčastější zakázky klientů jsou žádosti o sepsání a vyjednání splátkových kalendářů, žádosti o částečné nebo úplné zastavení exekuce, dotazy na práva exekutorů, zejména při neoprávněných nebo nepřiměřených exekucích.

Složitější zakázky už vyžadují spolupráci na insolvenční.

### 4.3 Vypracovaný návrh modelu spolupráce

Jak efektivně přistupovat ke zlepšování finanční gramotnosti, kterou lze chápat jako preventivní přístup.

Ideálním přístupem je vzdělávání a působení na lidi od co nejmladšího věku a podporovat jejich informovanost a především vlastní, pozitivní přístup při předcházení či následnému aktivnímu řešení problému. Škola je pro práci s dětmi nejvhodnější a nejpřirozenější prostředí. Právě zde je možné

vštěpovat dětem prvotní informace. Předávané informace musí mít zachovanou míru pochopitelnosti a atraktivity. Může se tedy jednat o interaktivní semináře, zapojení specifických aktivit do běžné výuky, využití informačních technologií atd. Podobné aktivity mohou být realizovány přímo pedagogy i externími odborníky, kteří do škol mohou docházet. Tento způsob vzdělávání mohou realizovat vyškolení odborníci (z řad pedagogů či jiných profesí), kteří této velice složité problematice rozumí a zároveň jim nejsou cizí ani klasické i alternativní edukativní procesy a dobré komunikační techniky.

Příklady dobré praxe z našeho regionu.

#### Příklad dobré praxe č. 1

*Obchodní akademie Prostějov realizovala projekt **Vzdělávání pedagogů základních škol v oblasti finanční gramotnosti** v rámci výzvy Olomouckého kraje kraj - Výzva č. 3 pro GP - oblast podpory 1.3*

*V rámci projektu připravila pro učitele cykly seminářů z oblasti finanční gramotnosti. Celkem je absolvovalo 70 pedagogů, z toho z prostějovských škol 46. Kromě akreditovaného programu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků získali studijní materiály a náměty pro práci se žáky.*

V našem regionu působí po ukončení akreditovaného programu několik desítek vyškolených pedagogů. Právě pro tyto pedagogy je třeba zajistit návazné vzdělávání a prohlubování jejich kvalifikace a zároveň školit i ty pedagogy, kteří zatím podobným školením neprošli. Výsledkem by mělo být působení alespoň jednoho pedagoga vyškoleného v této problematice na každé škole v prostějovském regionu. Je tedy důležité zajistit další finance pro pokračování těchto aktivit z dotačních prostředků EU, což je stále méně možné. Jako pravděpodobnější se jeví možnost získání dotace MŠMT či regionálních dotací od kraje či obcí. Další vhodnou alternativou financování je „sponzorování“ od soukromých sponzorů.

Díky těmto proškoleným odborníkům dojde k postupnému vzdělávání žáků a studentů všech typů škol v našem regionu. Cílem vzdělávání je co nejefektivnější předcházení problému v oblasti finanční gramotnosti. Finanční vzdělávání je však potřeba implementovat do klasického vzdělávání a věnovat mu pozornost (tedy do předmětů jakými jsou ZSV, občanská výchova, psychologie, rodinná výchova, ale i matematika, český jazyk např. témata slohových prací apod.).

Přirozený vývoj těchto aktivit vidíme v jejich rozšíření na rodiče zmíněných dětí, případně zaměstnance různých institucí, které s tématem dluhů třeba i nepřímo pracují. Informovanost je možné zvýšit prostřednictvím Ročenek škol, informací na webových stránkách škol nebo třídních schůzek, které však nejsou pro rodiče povinné. Existuje vysoká pravděpodobnost, že právě ti, kteří dané informace potřebují nejvíce, se třídních schůzek neúčastní. I tak je třeba držet se této strategie a rozšiřovat pole působnosti na co nejširší část populace.

#### Příklad dobré praxe č. 2

*Organizace Člověk v tísni, o.p.s. realizovala interaktivní program *C'est la Vie*, zaměřený především na žáky 9. tříd a studenty prvních ročníků středních škol. Tento program měl za dopoledne praktickou formou naučit mladé lidi hospodaření s penězi, zdůraznit význam vzdělání a také podpořit komunikační dovednosti potřebné při kontaktu s institucemi jakými jsou například Úřad Práce, zaměstnavatel apod.*

*Sdružení Podané ruce, o.s. realizovalo v NZDM podobný projekt pod záštitou nadace Pomozte dětem, který měl podobnou strategii, rozdílem byla intenzita práce s klienty, kteří povětšinou absolvovali několikaměsíční periodu simulace běžného života (tvorba OP, studium, hledání práce, apod.)*

*obohacené o hazard, nabídku „lichvářských“ půjček i se všemi možnými následky. Po absolvování cca pěti měsíců simulace dochází k reflexi a běh začíná nanovo. Ukázalo se, že klienti (i ti relativně nízkého věku kolem 11-15 let) dokázali vymyslet lepší strategie a dokázali více rozlišit nebezpečí a dávat pozor na krizové události.*

Zacílení na „rizikovější“ mládež je dobrá volba, protože právě tyto děti často pocházejí z rodin, kde se dluhy často řeší a vidí dopady takového počínání. Snažíme se na ně působit tak, aby celé rodiny získaly kompetence k tomu, aby řešily finanční potíže jinak. Učí se také „zdravému“ pohledu na finanční rozpočet jednotlivce i celé domácnosti.

Z hlediska dalšího, celoplošného působení se můžeme dívat i na reklamu a propagaci jako takovou. Média jsou v dnešním světě silným spojencem, zároveň však i velkým rizikem. V Prostějově můžeme použít dva modely, jak pracovat s veřejností skrze média. Jedná se především o místní noviny, speciálně pak Radniční listy i vysílání televizního Prostějovského informačního kanálu.

### **Tvorba uživatelsky atraktivního komiksu či případy dobré (ale také špatné) praxe**

Tvorbou komiksu se vzdělávacím účelem jde dosáhnout několika cílů. Při tvorbě můžeme zapojit studenty středních škol například formou soutěže tým, že zadáme téma (v našem případě dluhy, zodpovědné hospodaření, exekuce, nebankovní půjčky apod.). Studenti sami budou navrhovat vhodný obsah, scénář, ale také případně i grafickou úpravu. Forma soutěže je pro mladé lidi atraktivní, a podporuje tak nejen jejich tvůrčí talent, ale i zájem o problematiku. Vzniklý komiks bychom poté rádi uveřejnili v Radničních listech, které jsou distribuovány zdarma do každé domácnosti a umožňují tedy velmi dobrou a širokou formu propagace.

Mnoho institucí se v Prostějově setkává s problematikou zadluženosti u svých klientů. Informační kampaň bychom rádi podpořili zveřejňováním anonymních případů z kazuistik zmíněných institucí. Ty by obsahovaly typické příklady, jak se člověk může dostat do dluhů, jak se s klientem pracuje včetně komentáře odborného pracovníka, a tak by docházelo k vysvětlení problému či pochybení. Tyto příklady pomáhají lidem pochopit a uvědomit si nejčastější rizika, případně těm zadluženým nalézt paralely s jejich současným stavem a aktivizovat je k řešení problému včas, a zabránit tak větším rizikům spojených se zadlužeností.

Naskytá se tak otázka, jaké jsou časté důvody zadluženosti u prostějovských občanů? Pokud pomineme ty takzvané „dobré“ dluhy, jakými jsou hypotéky, úvěry na bydlení či leasingy apod., jedná se nejčastěji o následující dluhy:

- Dluh vůči zdravotní pojišťovně (vzniká většinou u bezdomovců či v případě vyřazení z evidence ÚP)
- Dluhy spojené s bydlením (neplacení nájemného, energií apod.)
- Bankovní a především nebankovní úvěry a půjčky
- Dluhy vůči telefonním společnostem
- Nezaplacené pokuty, poplatky za odpad aj.
- Dluhy spojené s hazardem

Evidentní je, že při dlužích vůči pojišťovně nebo bankovní instituci nemáme možnost jakkoli ovlivnit další vývoj situace dlužníka. Nicméně v případě těch dalších můžeme vytvořit alespoň částečné protektivní kroky ke zmírnění prohlubování problému.

V případě poplatků za komunální odpad je třeba zamezit, aby vznikal dluh u mladistvých nebo dokonce u dětí. To je možné ošetřit tím, že zodpovědnost za tyto poplatky i případný dluh přebírá zákonný zástupce. Na tento problém upozorňuje již více institucí v našem regionu. Často vzniká situace, že mladý člověk je již v počátku svého osamostatňování zatížen dluhem, který mnohdy není schopný splácet. Samostatnou kapitolou jsou děti z dětských domovů, jejichž první kroky k samostatnosti jsou ještě složitější.

Obecně můžeme zmírňovat následky i u těch, kteří mají oprávněný dluh vůči městu a nesplácejí jej. V případě, že celá situace dojde až k exekučnímu řízení, měl by se vybrat exekutorský úřad s co nejnižšími poplatky, aby výše poplatků nebyla několikanásobně vyšší než samotný dluh.

Zajímavým a prospěšným návrhem může být regulace reklamy na nebankovní půjčky v ulicích města Prostějova. Ať už omezením výlepu v ulicích města či uveřejňováním v místních periodících, kde je podobným nabídkám věnováno poměrně dost prostoru. V případě, že taková regulace není možná, je možné nasadit jinou strategii, která je uvedena výše a tou je právě negativní reklama na podobné typy institucí na základě kazuistik klientů.

Další palčivou otázkou je počet automatů a heren v našem městě. Tento problém byl diskutován i na Fóru Zdravého města Prostějov. Pravdou je, že počet heren v našem městě je nadprůměrný a je tedy evidentní, že rizika spojené s hazardním hráčstvím se u obyvatel vyskytují. Jedná se jak o zástupce nižší vrstvy – většinou osoby závislé na sociálních dávkách nebo osoby s nízkými příjmy. Obvykle prohrají většinou část svého příjmu a následný finanční deficit řeší nejčastěji jednorázovými půjčkami, které pouze zintenzivňují problém zadluženosti. Na druhé straně to mohou být i lidé z dobrého sociálního zázemí se stabilní prací, kteří ale díky těmto faktům mohou hrát častěji a za větší částky, z čehož plyne, že jejich primárním problémem se tak stává samotné hráčství. Alarmující je i fakt, že hazard se dnes dotýká hodně mladých lidí, kteří nemají problém se ke zdroji hazardu dostat. Často se nejedná pouze o automaty, ale i o hraní pokeru, sázení na sportovní zápasy apod. Při řešení této problematiky můžeme volit různé scénáře.

- **Regulace počtu heren ve městě** – jak už bylo uvedeno výše, počet heren v našem městě je nadprůměrný. Měl by tedy být stanoven maximální počet heren (případně automatů) ve městě. Tuto hranici je možné udržovat nepovolováním dalších potenciálních heren či regulací těch již fungujících. V mnohých městech funguje i trend, aby herny nebyly v samotném centru města či v blízkosti škol (případně aby byly zavřené v odpoledních hodinách, kdy děti a studenti chodí ze školy). Zastupitelstvo města Prostějova vydalo „Obecně závaznou vyhlášku, kterou se stanovují opatření k omezení propagace heren některých her, loterií a jiných podobných her“ platnou od 1. 7. 2013. Tato regulace jistě prospěje k snižování propagace hazardních her. Majitelé heren musí učinit opatření stanovené vyhláškou nejpozději do 31. 12. 2013. Věříme, že právě tento počín může pomoci k zamezení růstu hazardu v našem městě. Ukazuje se, že část hráčů se věnuje své potřebě pouze online prostřednictvím internetu. Tato varianta je podobně nebezpečná, protože se jí hráč může věnovat v libovolnou denní i noční dobu z domova i ze zaměstnání. Navíc zde nedochází k reálné manipulaci s penězi, ale pouze bankovními převody. Problém hráčství se takto pouze přesouvá do jiné roviny (virtuální). V tomto případě není žádná kontrola, kolik je hráčů a neexistuje možnost kontaktovat je a pracovat s nimi.
- **Zřízení služby pro hráče** – gamblerství je momentálně velmi diskutovaným tématem a začíná se ukazovat, že hráči potřebují úzce profilové služby zaměřené na zvládání svých potřeb. Daná



služba by měla mít jak sociální (tedy otázky dluhů, exekucí apod.), tak i terapeutický charakter (práce s emocemi, impulsy, které vedou k hraní, vztahová problematika, prevence relapsu, apod.). Dané služby vznikají momentálně ve většině krajských měst, v brzké budoucnosti bude třeba takové služby zřizovat i ve větších okresních městech. Zmíněná služba může pracovat s hráči v různých fázích jejich problému, ale neřeší samostatný vznik závislosti. Službu, pomoc vyhledává klient většinou až v pokročilejší fázi problému, případně když je „donucen“ vlastní rodinou nebo partnerem.

V rámci práce v expertním týmu vyplynulo, že dluhovou problematiku jako takovou zvládáme většinou v té základní rovině (tedy informace klientovi jak dále postupovat, na koho se obrátit, apod.), snažíme se i preventivní působení (viz. výše). Intenzivní a komplexní nabídku služeb pro dlužníky nelze nabídnout zejména z kapacitních důvodů či zaměřením na jiný druh problematiky. Odkazování na nejbližší dluhovou poradnu (SPES) v Olomouci je sice variantou, ale z praxe je zřejmé, že služba je pro značnou část klientely nedostupná nejen lokálně, ale především opět z kapacitních důvodů. Je tedy třeba pokusit se zřídit podobnou službu s dostatečnou kapacitou i v našem městě. V Prostějově již pracuje Poradna při finanční tísni od března 2013. (viz tabulka str. 12)

### **Tvorba „Poradny pro dlužníky v Prostějově“**

Tato služba by měla mít dostatečný počet kvalifikovaných odborníků na dluhovou problematiku, aby nabízela dostatečné kapacity pro zakázky klientů. Nejčastější služby, které taková služba může nabízet, jsou:

- *Detailní zmapování závazků klienta* - Tedy zda má přehled věřitelů, veškeré smlouvy, přehled o výši dluhů, splácených částkách a jejich aktuální výši. V případě, že tyto přehledy nemá, sepíše se s klientem žádost k okresnímu soudu příslušnému podle trvalého místa pobytu klienta. V textu je uvedena žádost o výpis veškerých věcí (čísel spisu), kterých byl klient účastník. Ze zasláního přehledu je možné dle spisových značek, které záležitosti týkající se dluhů, jsou proti klientovi vedeny a jaký je jejich stav. Dle toho se následně postupuje dále, klient si např. může zažádat o nahlédnutí do spisu atd. Dále klienta motivují, aby si vzpomněl na veškeré možné další závazky vůči své osobě. (pokuty, poplatky, apod.)
- *Splácení pohledávek* – S nemajetnými klienty se vytvoří finanční rozpočet jich samotných nebo domácnosti, aby se případně našly možnosti, jak alespoň částečně splácet. Pokud ani v tomto případě nic takové z toho nevzejde, jedná se tedy spíše o urovnání jeho pohledávek. Následuje spravení exekutora o tom, že o pohledávce klient ví, ale že ji nemá možnost řešit. Často se tedy v těchto situacích exekuce zastavují pro nemajetnost a pokud ani to není možné, žádá se o odklad exekuce.
- *Splátkové kalendáře* - U klientů schopných splácet své dluhy se pracuje na splátkových kalendářích, hierarchii „nebezpečnosti“ závazků a také na kontaktu s věřiteli. Může se také stát, že klient nemá jinou možnost než zažádat o insolvenční řízení. V tom případě služba mapuje, zda je klient vůbec schopný dosáhnout na podmínky tohoto kroku. Právě zde většinou končí možnosti a kompetence většiny místních služeb, protože pro tuto problematiku jsou potřebné naprosto specifické znalosti z dluhové problematiky, často spojené se službami právníka, které místní služby nemají k dispozici.

Výsledkem vzniku takové služby je redukce následků spojených se zadlužeností (bezdomovectví, sociální exkluze, trestná činnost, aj.) a především součinnost s dalšími službami vnašem městě, což dopomůže k dalšímu zasíťování služeb.